

Hardenberg

De Brink 30

Introductie

Het gemeentelijk monument De Brink 30 in Hardenberg is gebouwd in 1881 als notariskantoor en is als zodanig vanaf het einde van de 19e eeuw tot 2004 in gebruik geweest. Op dit moment worden plannen voorbereid voor een herbestemming van het gebouw. Vanwege de monumentenstatus en de prominente ligging aan de westzijde van de Vechtbrug, zal bij de beoordeling van de plannen de cultuurhistorische waarde een rol spelen. Daarom heeft woningcorporatie Beter Wonen Vechtdal opdracht gegeven voor een bouwhistorische verkenning met waardestelling.

Dit onderzoek geeft inzicht in de bouwgeschiedenis van het gebouw en maakt duidelijk waar ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen en op welke plaatsen de cultuurhistorische waarden van het gebouw aanleiding geven om de bestaande situatie zoveel mogelijk te respecteren. De rapportage kan op deze manier een bijdrage leveren aan een zorgvuldige planontwikkeling.

Het onderzoek heeft bestaan uit het in kaart brengen van de bouwgeschiedenis van het pand en het opstellen van een cultuurhistorische waardering. Het veldwerk heeft plaatsgevonden op 12 mei 2016, hierbij is geen destructief onderzoek uitgevoerd. Daarnaast is in het gemeentearchief van Hardenberg het bouwdoossier geraadpleegd, zijn historische afbeeldingen verzameld en is informatie uit de bestaande literatuur bij het onderzoek betrokken. Alle gegevens zijn vervolgens chronologisch geordend en gepresenteerd in opeenvolgende vensters in de tijdlijn. De rapportage is tenslotte voorzien van een waardering van het gebouw, die tevens vastgelegd is op ingekleurde plattegronden.

De directe link naar deze rapportage op internet is: <http://www.tijdbeeld.com/projecten/33/hardenberg>

Beschrijving

De Brink 30 is gelegen in Hardenberg op de hoek van De Brink en De Opgang, aan de westzijde van de Vechtbrug. Het pand is gebouwd in eclectische stijl en opgetrokken in machinale baksteen op een rechthoekige plattegrond. Het telt twee bouwlagen onder een afgeknot, met gesmoorde OVH pannen gedekt schilddak. Tegen de achtergevel staat een aanbouw van één bouwlaag onder een plat dak. Hierachter is in 1980 een aanbouw van één bouwlaag op een L-vormige plattegrond gebouwd.

De voorgevel is symmetrisch ingedeeld en geleed met lisenen op de hoeken en aan weerszijden van de centrale entreepartij. De voordeur is ondergebracht in een portiek. De gevel is voorzien van een gepleisterde plint, spekbanden, cordonlijst tussen begane grond en verdieping en een forse kroonlijst. De gevelopeningen worden aan de bovenzijde afgesloten door een strek met aanzetstenen en diamantkoppen in de sluitstenen. De vensters zijn uitgevoerd als getoogd schuifvenster, waarvan de bovenlichten gevuld zijn met glas-in-lood. De linker zijgevel is uitgevoerd in schoon metselwerk en heeft aan de rechterzijde twee getoogde vensters onder strekken. Aan de linkerzijde een deur en venster, later geplaatst of vernieuwd. In de ze gevel is in 1997 een lichtsculptuur aangebracht, bestaande uit een vergrote lakzegel met digitale klok en het opschrift 'aldus in minuut verleden'.

De rechter zijgevel en de achtergevel zijn voorzien van een blokbepoistering en bevatten later gemoderniseerde c.q. aangebrachte vensters. Tegen de linkerzijde van de achtergevel en in het dakvlak boven de linker zijgevel staan drie gemetselde schoorsteen.

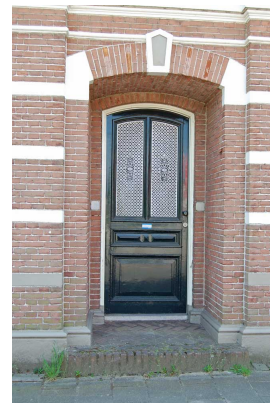
Overzicht van de ligging van De Brink 30 op de hoek van De Brink en De Opgang vanuit de richting van de Vechtbrug.

Situering van De Brink 30 op de huidige kadastrale ondergrond.

Voorgevel van De Brink 30.

Detail van de entreepartij in de voorgevel.

Detail van de schuifvensters op de begane grond, links in de voorgevel.

Overzicht van de rechterzijde van De Brink 30.

Rechter zijgevel(s).

Overzicht van de achterzijde.

Achtergevel van De Brink 30, gefotografeerd vanaf het platte dak van de aanbouw.

Overzicht van de achterzijde aan De Opgang.

Linker zijgevel(s).

Linker zijgevel van De Brink 30.

Uitzicht richting de Vechtbrug en de oude kern van Hardenberg.

Advies en waardering

Samenvatting van de bouwgeschiedenis

De Brink 30 is in 1881 gebouwd als notariskantoor met woning aan de westzijde van de Vechtbrug. Nadat al in de 16e eeuw de vestingstatus van Hardenberg werd opgeheven, ontstond hier een kleine woonkern die later zou groeien tot voorstad. Door opeenvolgende notarissen werd het notariskantoor in 1947, 1965 en in 1980 aan de achterzijde uitgebreid.

Waardering

De cultuurhistorische waardering is onderverdeeld in een aantal deelwaarderingen. Daarnaast wordt de bouwfaserings- en de waardering visueel gepresenteerd op faserings- en waarderingsplattegronden. Deze zijn in hogere resolutie als bijlage te downloaden. De nieuwbouw uit 1980 wordt in de cultuurhistorische waardering niet meegenomen en mag als indifferent worden beschouwd.

faseringsplattegronden

rood = 1881

paars = 1947

geel = na 1947

waarderingsplattegronden

blauw = hoge monumentwaarden, van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

groen = positieve monumentwaarden, van belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

geel = indifferente monumentwaarden, van relatief weinig belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

Algemene historische waarden en waarden vanuit de gebruikshistorie

Het pand is van algemene historische waarde vanwege het langdurige, continue gebruik als notariskantoor van 1881 tot 2004. De kluisruimte met kluisdeur vormt hieraan nog een tastbare herinnering. Daarnaast geeft de historische indeling, met deels gaaf bewaard gebleven oorspronkelijke interieurafwerking een duidelijk beeld van de voorname, laat 19e-eeuwse wooncultuur in Hardenberg.

Stedenbouwkundige waarden en ensemblewaarden

Het voormalige notariskantoor ligt beeldbepalend aan de westzijde van de Vechtbrug op de hoek van de Brink en de Opgang. De historisch-stedenbouwkundige situatie is echter verstoord door de sloop van het merendeel van de historische bebouwing in dit stadsdeel. De oorspronkelijke ruimtelijke structuur is, met name door het verdwijnen van de bebouwing nabij de Vecht, niet meer herkenbaar.

Architectuurhistorische en bouwhistorische waarden

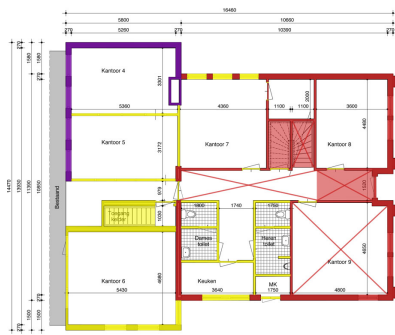
De Brink 30 is een relatief gaaf bewaard en herkenbaar voorbeeld van een notariskantoor met woning uit de

late 19e eeuw. De architectuurhistorische waarde van het exterieur wordt hoofdzakelijk bepaald door het volume en de in eclectische stijl vormgegeven voorgevel met oorspronkelijke gevelindeling en schuifvensters. In het interieur is de indeling uit 1881 nog duidelijk herkenbaar, met centrale gangen op begane grond en verdieping en vertrekken aan weerszijden. Daarnaast bleef een belangrijk deel van de oorspronkelijke interieurafwerking bewaard in de vorm van stucplafonds, schuifblinden, deuren en deuromlijstingen (voornamelijk op verdieping), het trappenhuis en de vloer in de entree. De kapconstructie is vanuit landelijk perspectief niet zeldzaam, maar bleef wel relatief gaaf bewaard.

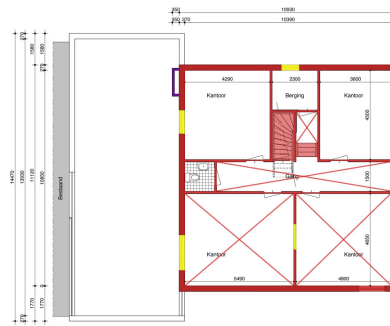
Aanbevelingen

In de loop der tijd is het notariskantoor en de directe omgeving aan verandering onderhevig geweest. Deze wijzigingen hebben lang niet altijd een positief effect gehad voor het aanzien van het gebouw en de daaraan grenzende buitenruimte. Bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en onderhoud zijn er vanuit cultuurhistorisch perspectief diverse aandachts- en verbeterpunten te benoemen.

- behoud en herstel van het oorspronkelijke notariskantoor uit 1881 heeft prioriteit.
- hierbij ligt het voor de hand om uit te gaan van de historische structuur, met behoud van de oorspronkelijke indeling van gangen met vertrekken aan weerszijden en aandacht voor de bewaard gebleven interieurafwerking. Daar waar de indeling verstoord is liggen kansen voor herstel.
- bij een verbouwing kunnen achter latere afwerkingen mogelijk nog historische plafond- of vloerafwerkingen tevoorschijn komen, die tijdens het onderzoek niet te zien waren. Het gaat hierbij met name om de gangen en de vertrekken aan de rechterzijde op de begane grond en verdieping.
- bij verbouw en/of nieuwbouw van de bebouwing aan de achterzijde zou deze qua volume, nokhoogte en vormgeving duidelijk ondergeschikt moeten zijn aan de hoofdbebouwing aan De Brink.

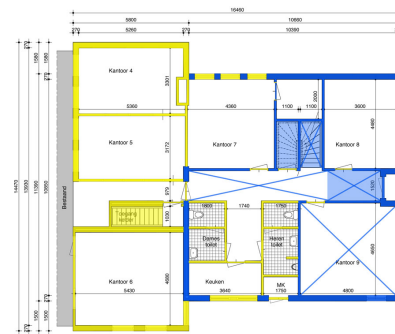

Begane grond bestaand

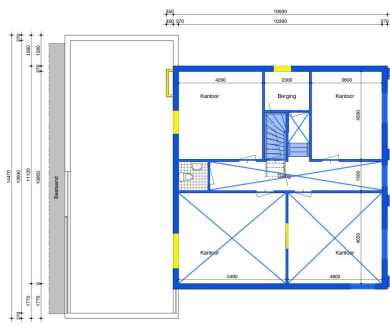

Eerste verdieping bestaand

Faseringsplattegrond van de begane grond van De Brink 30 in Hardenberg. Rood: 1881, paars: 1947, geel: na 1947.

Begane grond bestaand

Eerste verdieping bestaand

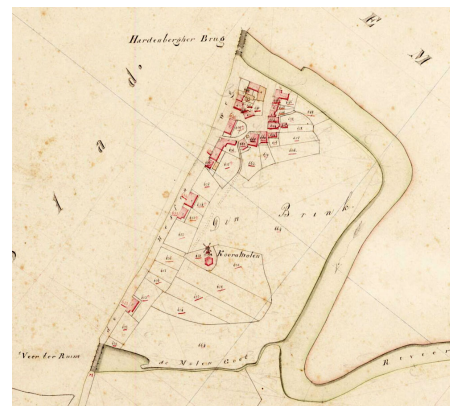
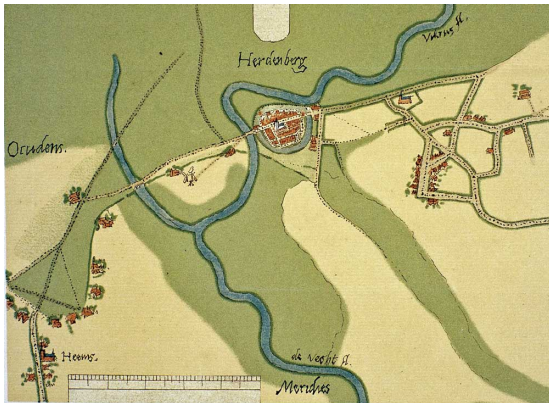
Waarderingsplattegrond van de begane grond van De Brink 30 in Hardenberg. Blauw: hoge monumentwaarden, geel: indifferente monumentwaarden.

Waarderingsplattegrond van de verdieping van De Brink 30 in Hardenberg. Blauw: hoge monumentwaarden, geel: indifferente monumentwaarden.

1550-1880

De stad Hardenberg vindt haar oorsprong in de middeleeuwen als nederzetting aan de oostelijke oever van de Vecht op een knooppunt van weg- en waterwegen. De rivier vormde eeuwenlang een sterke fysieke grens tussen enerzijds de stad en aan de overzijde van de Vecht het Schoutambt Hardenberg met verderop het oude esdorp Heemse. Om de rivier over te kunnen steken, moest men vanuit de wijde omtrek bij Hardenberg over de brug.

Door de woeste, onontgonnen gronden liep de verharde Hessenweg. Deze handelsweg voerde van Zwolle, via Ommen, Heemse en Hardenberg richting 'Duitsland'. Nadat al in de 16e eeuw de vestingstatus van Hardenberg werd opgeheven, vestigden burgers zich ook aan de westzijde van de Vecht. Hier ontstond een kleine woonkern die zou groeien tot voorstad van Hardenberg en 'de Brink' genoemd werd. Omdat reizigers voor de oversteek tol moesten betalen, werd de weg die naar de brug leidt vroeger ook wel 'der Toldijk' genoemd. Pas later heeft de straat de naam 'De Brink' gekregen.

Hardenberg is ontstaan op de oostelijke Vechoever. Aan de overkant ontwikkelde zich vanaf de 16e eeuw een voorstadje, op de hoger gelegen esgronden tussen de rivier en de Molengoot. Op de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1560 is daar al bebouwing en een molen afgebeeld (voormalige beeldbank www.overijsselkaart.nl).

De woonkern direct aan de westzijde van de Vecht bestond uit een concentratie van bebouwing rondom een brink met verderop een korenmolen. Het voorstadje werd dan ook de Brink genoemd (beeldbank RCE).

1881

Notaris Gerard de Meijer liet in 1881 op de Brink een nieuw notariskantoor bouwen in eclectische stijl. Tot 1891 heeft hij in het pand gewerkt en gewoond. De functie van notariskantoor heeft het gebouw tot aan 2004 vervuld voor de opvolgende notarissen Stuart, Zwamborn, Schut, Boodt, De Vos, Jager, Van den Berg, Bulthuis, Post, en Gelling.

Het pand is op de begane grond en verdieping ingedeeld met een centrale gang, met kamers aan weerszijden. De kantoorvertrekken bevonden zich aan de straatzijde op de begane grond. De privévertrekken van het gezin van de notaris waren gelegen aan de achterzijde en op de verdieping en waren oorspronkelijk toegankelijk via een (niet meer bestaande) gang aan de westzijde van het pand. Links tegen de achtergevel stond voorheen een serre.

Hoewel het notariskantoor in de tweede helft van de 20e eeuw enkele keren is uitgebreid en verbouwd, bleven delen van het oorspronkelijke interieur uit 1881 bewaard. De interieurafwerking op de verdieping is wat rijker dan die op van de begane grond. Op de begane grond en verdieping bevatten de entree, de gangen en de vertrekken aan de linkerkant nog laat 19e-eeuwse stucplafonds. Mede hierdoor is de oorspronkelijke indeling van het pand nog goed herkenbaar. In de entree is de (herstelde) vloer afgewerkt met cementtegels. De verdiegings- en zoldertrap zijn uitgevoerd als bordestrap, met op de tussenbordessen aparte kamertjes. Het is niet bekend waar deze voor gediend hebben, mogelijk waren ze in gebruik als dienstbodekamers. Verder zijn de oorspronkelijke schuifvensters op de begane grond aan de binnenzijde voorzien van schuifblinden.

In 1881 wordt het huidige pand De Brink 30 gebouwd als notariskantoor. De prentbriefkaart uit 1909 geeft een overzicht van de weg naar de brug, die aan weerszijden door bomen werd geflankeerd (beeldbank archief Hardenberg).

Overzicht van De Brink omstreeks 1910-1930, gefotografeerd vanuit de Vechtbrug. Links het notariskantoor (beeldbank archief Hardenberg).

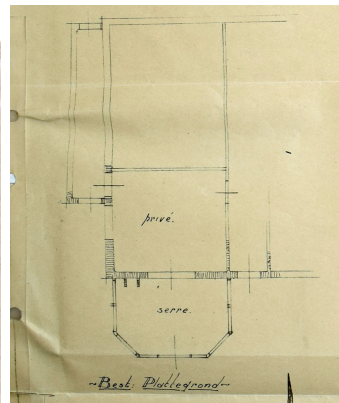
Links naast het notariskantoor stond lange tijd het bedrijf van aannemersfamilie Hamhuis. Rechts op de foto uit de jaren '20 van de vorige eeuw zijn de twee vensters in de linker zijgevel van De Brink 30 te zien, op de verdieping voorzien van persiënnes (beeldbank archief Hardenberg).

De Brink 30 is nu het eerste pand vanaf de brug. Deze situatie is echter pas ontstaan omstreeks 1975, toen het rijtje huizen tussen de Vecht en het notariskantoor gesloopt werd om plaats te maken voor de uiterwaarden van de rivier. (beeldbank archief Hardenberg).

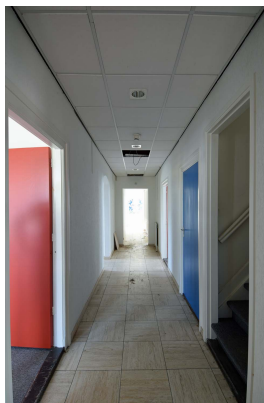
In het voorste dakschild stond oorspronkelijk een dakkapel, deze is later verwijderd. Op deze foto van het notariskantoor uit 1941 is verder te zien dat de schuifvensters in de linker zijgevel uitgevoerd waren als T-venster en dat er oorspronkelijk geen glas-in-lood in de bovenlichten zat (beeldbank archief Hardenberg).

Het notariskantoor was ingedeeld met een centrale gang en vertrekken aan weerszijden (de indeling aan de voorzijde, met het trappenhuis, is niet gedetailleerd weergegeven). Aan de rechterzijde van het pand leidde een gang naar de achtergelegen privévertrekken. Bestaande plattegrond van het rechter deel van de begane grond uit 1947. De straatzijde is boven (archief Hardenberg).

De entree in de richting van de voordeur.

Overzicht van de gangstructuur op de begane grond vanuit de entree.

Het vertrek linksvoor op de begane grond.

Detail van het middenornament van het stucplafond uit 1881 in het vertrek linksvoor op de begane grond.

Detail van het lijstwerk van het stucplafond uit 1881 in het vertrek linksvoor op de begane grond.

Detail van één van de schuifblinden, met oudere kleurafwerking, in het vertrek linksvoor op de begane grond.

Het vertrek rechtsvoor op de begane grond met zicht op de vensters met schuifblinden.

In de gang op de begane grond bevindt zich naast de verdiepingstrap de toegang tot de kelder.

De constructie van het kelderdek gaat schuil achter een later aangebracht houten plafond. De gemetselde onderslag en kolommen dragen waarschijnlijk de gangmuur.

De verdiepingstrap in de richting van het tussenbordes.

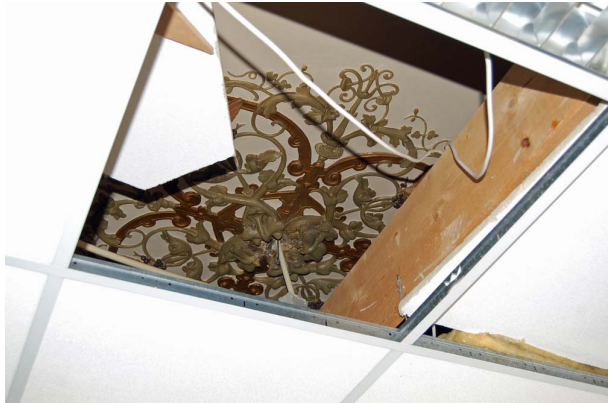
Overzicht van de gang op de verdieping in de richting van de achtergevel.

Detail van het middenornament van het stucplafond uit 1881 in de gang op de verdieping.

Het vertrek linksvoor op de verdieping. Dit vertrek en het vertrek hierachter waren oorspronkelijk ingedeeld als kamers-en-suite. De doorgang is later dichtgezet.

Detail van het middenornament van het stucplafond uit 1881 in het vertrek linksvoor op de verdieping.

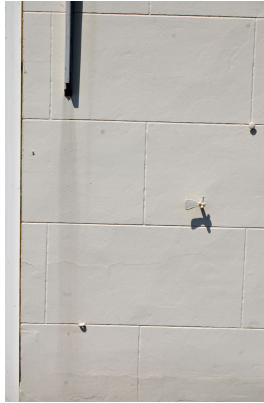
Het vertrek linksachter op de verdieping.

Detail van het middenornament van het stucplafond uit 1881 in het vertrek linksachter op de verdieping.

Aan de achterzijde van de gang op de verdieping bevindt zich een (gemoderniseerd) toilet. In de achtergevel is het oorspronkelijke toiletraampje met kathedraalglas te zien.

De vensters in de achtergevel op de verdieping waren oorspronkelijk ook voorzien van persiënnes. In de gevel zijn nog enkele luikklemmen blijven zitten.

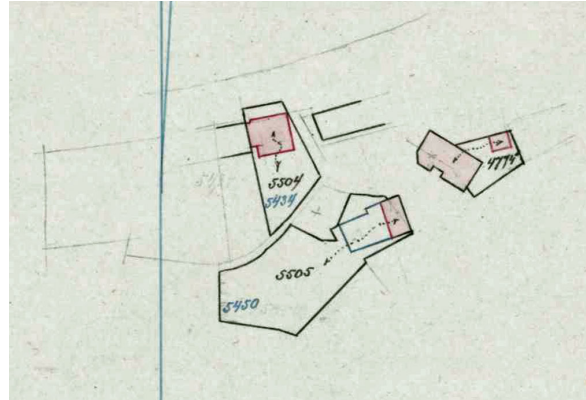
De zoldertrap is net als de verdiepingstrap uitgevoerd als bordestrap, met op het tussenbordes een apart kamertje.

De kapconstructie van het notariskantoor bestaat uit een naaldhouten gordingenkap, die ondersteund wordt door spanten en een als koningsstijl uitgevoerde makelaar. Een aantal kaponderdelen, waaronder de daksporen, een spant en een klein deel van de gording zijn recent vernieuwd. Tegen de achterzijde van het traphek staat een bovenlicht van een venster die waarschijnlijk oorspronkelijk in de achtergevel heeft gezeten.

Detail van de koningsstijl in de kap.

Kadastrale hulpkaart van de nieuwbouw van het notariskantoor aan De Brink in 1881.

Uitzicht op de bebouwing tussen het notariskantoor en de Vecht in 1934 (boven) en het huidige uitzicht vanaf het notariskantoor (onder).

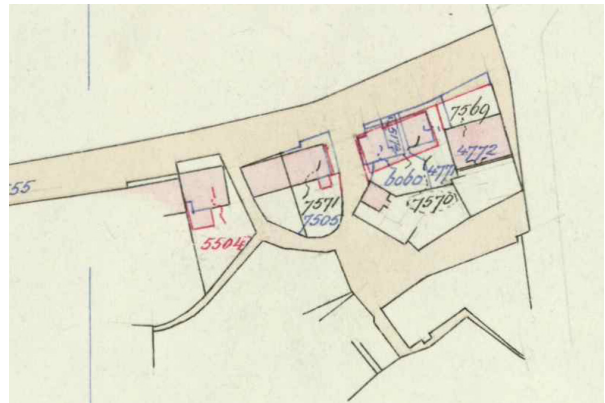
1947

Op 8 juli 1947 wordt aan notaris G.J. Schut vergunning verleend voor het verbouwen en vergroten van zijn kantoor. Het ontwerp is gemaakt door tekenbureau L. Breukelman uit Hardenberg. Linksachter het bestaande gebouw wordt de serre gesloopt en wordt in een onderkelderde, eenlaagse aanbouw extra kantoorruimte ondergebracht. Deze was oorspronkelijk ontsloten via de (verdwenen) gang aan de rechterzijde van het gebouw.

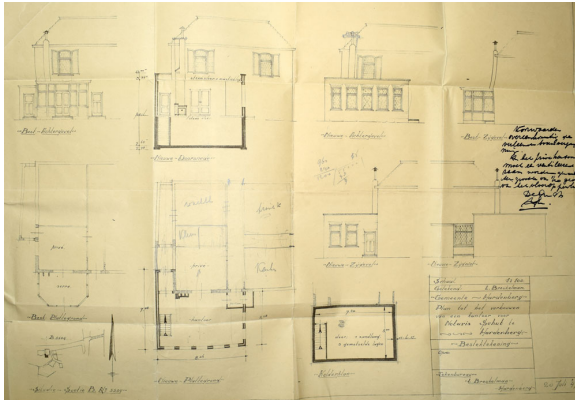
Op de nieuwe plattegrond is in potlood de kamerindeling op de begane grond van het bestaande notariskantoor getekend. Het vertrek rechtsvoor is de wachtkamer, met daarachter de trap en de kluisruimte. De kamers rechtsachter en linksvoor zijn in gebruik als privévertrekken met linksachter de keuken. Mogelijk geven de schetsmatig getekende binnenmuren een in 1947 gewijzigde indeling weer, met vergrote kluisruimte en een nieuwe dwarsgang met zij-ingang aan de linkerzijde.

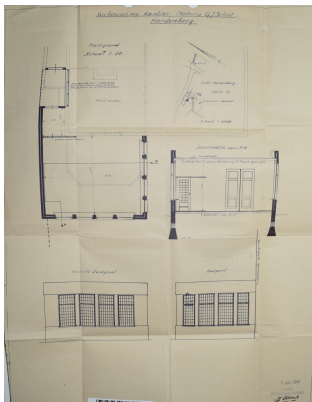
Achtergevel van de aanbouw uit 1947.

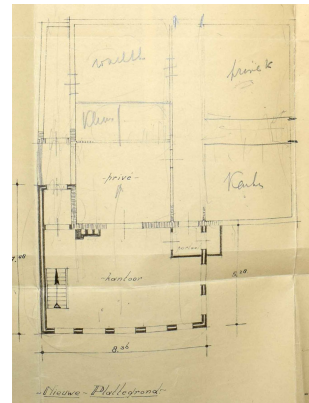
Kadastrale hulpkaart, gemeten in 1951, van de perceelswijziging van De Brink 30 na de verbouwing in 1947 (Kadaster).

Bouwtekening uit 1947 met daarop de bestaande situatie en de geplande uitbreiding van het notariskantoor (gemeentearchief Hardenberg).

Bouwtekening uit 1947 van de nieuwe aanbouw van het notariskantoor (gemeentearchief Hardenberg).

Detail van de nieuwe plattegrond na 1947. In het bestaande gebouw zijn in potlood de functies van de kamers weergegeven. Rechtsvoor de 'wachtkamer' met daarachter de kluisruimte en een 'privévertrek', linksvoor een privévertrek, en een (waarschijnlijk nieuwe) dwarsgang met daarachter de keuken (gemeentearchief Hardenberg).

Huidig interieur van de aanbouw uit 1947.

Mogelijk is de kluisruimte achter de verdiepingstrap ook in 1947 ontstaan. Foto van het voormalige privévertrek met zicht op de kluisdeur.

In het kamertje op het tussenbordes van de verdiepingstrap is mogelijk in deze periode een badkamer ingericht.

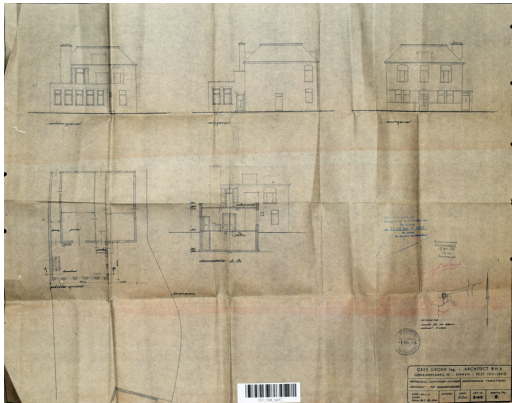
Lichtschakelaars van bakeliet in de badkamer.

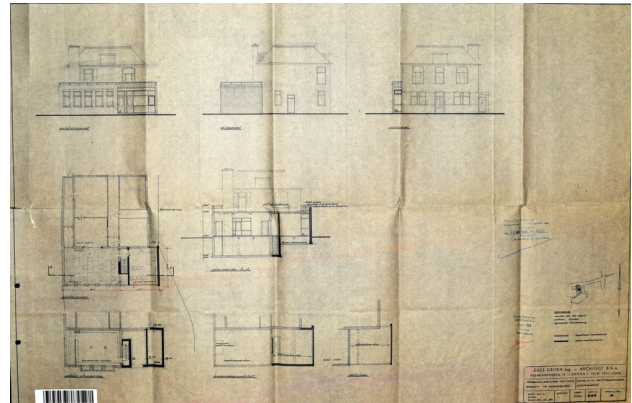
De kluisdeur die toegang geeft tot de kluisruimte.

1965

Een tweede uitbreiding van het notariskantoor volgt In 1965. In opdracht van notaris J.P.C. Boodt wordt tegen de bestaande aanbouw uit 1947 een extra kantoorruimte gebouwd. De hier gelegen kelder wordt doorgetrokken en er komt een nieuwe keldertrap.

Bouwtekening uit 1965 met daarop de bestaande toestand (gemeentearchief Hardenberg).

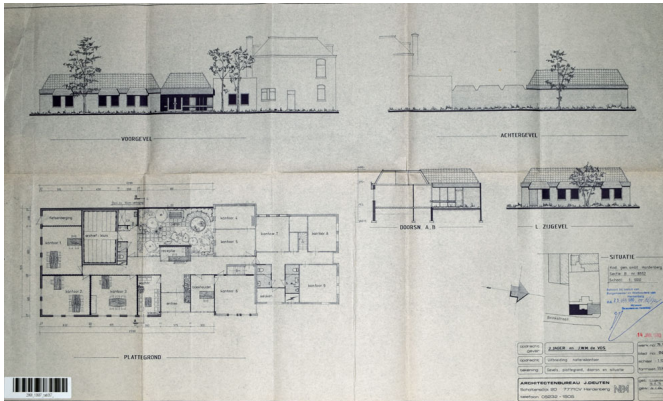
Bouwtekening uit 1965 met daarop de nieuwe toestand (gemeentearchief Hardenberg).

Het huidige interieur van het nieuwe kantoorvertrek uit 1965.

1980

Notarissen Jager en De Vos dienen op 28 januari 1980 een vergunningaanvraag in voor een (laatste) forse uitbreiding van het notariskantoor. Achter de aanbouwen uit 1947 en 1965 wordt een nieuw bouwvolume neergezet met een L-vormige plattegrond. De overdekte gang aan de rechterzijde van het oorspronkelijke kantoor wordt gesloopt.

Uitbreidingsplan van het notariskantoor uit 1980 (gemeentearchief Hardenberg).

Overzicht van de nieuwbouw uit 1980 vanaf het platte dak van de aanbouw uit 1947. De ruimte tussen de nieuwbouw de aanbouw wordt als patio ingericht.

Colofon

De Brink 30 in Hardenberg
bouwhistorische verkenning met waardestelling

© Belfort 30 mei 2016

Onderzoek

Belfort cultuurhistorie en monumenten
Van Starckenborghstraat 55 7002 EE DOETINCHEM
telefoon 06 16311843

i.s.m. ARCX bureau voor monumentenzorg en cultuurhistorie te Doesburg

Opdrachtgever

Beter Woningen Vechtdal

Archiefonderzoek, veldwerk en foto's

Peter Boer en Jacco Vromen

Tekst

Jacco Vromen

Belfort aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Bijlagen

- bronnen-en-literatuur
- Faseringsplattegrond De Brink 30
- Waarderingsplattegrond De Brink 30